

JAK ROZMAWIAĆ, O WIELOKULTUROWOŚCI W SZKOLE?

#DZIECKO Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACYJNYM W SZKOLE #WIELOKULTUROWOŚĆ #MOC KULTUR W SZKOLE

W szkołach coraz częściej pojawiają się dzieci z doświadczeniem migracyjnym lub reemigracyjnym. Pierwsza grupa to dzieci przyjeżdżające do Polski z rodzicami, by tu mieszkać i się uczyć. Może to być dla nich pobyt docelowy, ale bywa też krótkoterminowy. Może być poprzedzony wcześniejszym pobytom w innym kraju. Druga grupa to dzieci polskie, które mają za sobą doświadczenie migracji do innego kraju, a teraz wróciły do Polski i przechodzą w swoim życiu proces tzw. readaptacji. Na początku nauki w szkole mogą wykazywać różny stopień znajomości języka polskiego i życia szkolnego w Polsce. Obie te grupy wymagają wsparcia i wrażliwości osób otaczających je opieką w szkole, w tym pomocy psychologa i pedagoga szkolnego.

Pedagog i psycholog szkolny pełnią specyficzną funkcję, polegającą na rozwijaniu prowadzonej w szkole działalności dydaktyczno-wychowawczej. **Pedagog/psycholog jest łącznikiem między uczniami i uczennicami, rodzicami, kadrą pedagogiczną, a także innymi lokalnymi instytucjami opiekuńczo-wychowawczymi. Wspiera środowisko szkolne, aby było ono zgrane, przyjazne, harmonijne, ale także by jego członkinie i członkowie umieli sobie radzić z trudnymi sytuacjami.** Takie wsparcie może być udzielane na poziomie indywidualnym, ale też grupowym. Gdy w szkole pojawiają się osoby z doświadczeniem migracyjnym, zmienia się całe środowisko. Powinien zmienić się także rodzaj wsparcia, które oferuje pedagog lub psycholog.

KLUCZOWE ZADANIA PEDAGOGA/PSYCHOLOGA

1. **Rozwijaj kompetencje dzieci i młodzieży** niezbędne do efektywnego przebiegu procesu integracji w grupie wielokulturowej. Przygotowuj klasę na możliwość dołączenia uczniów i uczennic z doświadczeniem migracyjnym.
2. **Wspieraj różnorodność** przez regularną pracę z całym środowiskiem szkolnym – wykorzystuj aktywności, które pokażą, że każdy może mieć swój punkt widzenia i że możemy czerpać korzyści z tych różnic.
3. **Udzielaj wsparcia psychologiczno-pedagogicznego** uczniom i uczennicom z doświadczeniem migracyjnym. Twoja pomoc ułatwi im przepracowanie doświadczenia migracji, przeprowadzki z innego kraju oraz integrację w nowym środowisku.
4. **Współpracuj z rodzicami dzieci migranckich** przez wspieranie ich w pokonywaniu barier. Pamiętaj, że istnieją bariery, które mogą powstrzymać rodziców przed aktywnym uczestnictwem w życiu szkoły, np. znajomość języka czy niepewność.
5. **Wspieraj kadrę pedagogiczną i wychowawców klas** w ich codziennej pracy na rzecz rozwijania wśród dzieci i młodzieży postaw otwartości i szacunku dla innych, niezależnie od ich zaplecza kulturowego.

WSPARCIE PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNE W PRACY ZE ZMIANA

Przeprowadzka, zwłaszcza tak istotna jak migracja z jednego kraju do drugiego, to dla dziecka zasadnicza zmiana. Zmienia się otoczenie: miejsce zamieszkania, szkoła, a także pogoda czy strefa czasowa. Co za tym idzie, zmieniają się wszystkie nawyki związane z harmonogramem dnia, posiłkami, czasem wolnym, sposobem ubierania się i zabawą. Wszystko, co było w jakiś sposób zautomatyzowane, trzeba na nowo oswoić i się tego nauczyć. **Ten proces wymaga czasu i wsparcia.**

1. Wspieraj dziecko migranckie w nabywaniu wiedzy i nowych umiejętności. Pamiętaj jednak, że może mu być trudno z powodu **stresu i zmęczenia poznawczego**. Wraz ze zmianą środowiska zmienia się ilość nowych informacji, które dziecko musi przyswoić. W grę wchodzi także używanie na co dzień języka nieojczystego. Dziecko może doświadczać zaburzeń uwagi i skupienia. Może też być częściej zmęczone.
2. Zorganizuj **spotkanie kadry pedagogicznej** na temat możliwego wpływu doświadczenia migracji na funkcjonowanie psychospołeczne dziecka oraz na zachowanie dziecka w szkole. Upewnij się, że kadra szkolna potrafi identyfikować i interpretować zachowania dziecka będące wynikiem doświadczenia migracji – i odpowiednio na nie reagować.
3. Zwróć uwagę na **emocje i zachowania**. Dzieci reagują na doświadczenie migracji różnymi emocjami i zachowaniami (od złości i buntu przez zaciekawienie aż po przygnębienie, smutek i wycofanie). Pozwalaj dziecku wyrażać emocje, które towarzyszą zmianie. Może się okazać, że z pozoru neutralny temat (np. święta czy wakacje) będzie dla dziecka trudny, gdyż wiąże się bezpośrednio ze zmianą miejsca zamieszkania i tęsknotę. Wspieraj dziecko i uwrażliwaj innych na takie sytuacje.
4. Pomóż budować **więzi społeczne**. Na poziomie społecznym migracja to jednocześnie możliwości i strata. Dziecko wraz z przeprowadzką często traci kolegów i koleżanki w miejscu dotychczasowego zamieszkania, ale jednocześnie ma szansę nawiązać znajomości w nowym środowisku. Pamiętaj, że w tym przypadku do głosu dochodzą czynniki bardzo ważne przy pierwszym kontakcie międzykulturowym: okoliczności, w których dochodzi do spotkania (sytuacja), standardy związane z przedstawianiem się, przywitaniem, nawiązywaniem przyjaźni (kultura), indywidualne cechy, np. śmiałość lub nieśmiałość danej osoby (osobowość).

5. Sprawdzone pomysłem na przywitanie i ułatwienie dziecku z doświadczeniem migracyjnym wejścia w nowe środowisko jest przygotowanie dla niego **przewodnika z podstawowymi informacjami** o życiu szkoły. Przewodnik powinien zawierać informacje praktyczne: opis szkolnego porządku dnia, informacje o rzeczach potrzebnych uczniom w szkole, wprowadzenie do struktury szkoły, opis systemu oceniania. Przewodnik przygotuj wspólnie z grupą chętnych uczniów i uczennic. Jeśli w szkole są dzieci cudzoziemskie, warto by podzieliły się swoim doświadczeniem i powiedziały, jakich informacji im brakowało, kiedy pojawiły się w szkole.

Polecamy:

- ➔ publikację „Migracja, tożsamość, dojrzewanie. Adaptacja kulturowa dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym” pod redakcją Natalii Klorek i Katarzyny Kubin, Warszawa 2015: <http://bit.ly/MigracjaTozsamoscDojrzewanie>
- ➔ artykuł „Może będzie trudniej, ale damy radę!” (o możliwych zmianach związanych z migracją, gdy jest się nastolatkiem) – wywiad z Natalią Swidruk i Marianną Nazarewicz, uczestniczkami zajęć edukacyjno-integracyjnych Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej (FRS) <http://bit.ly/RozmowyOróżnorodności>
- ➔ publikację „Międzykulturowość w szkole. Poradnik dla nauczycieli i specjalistów” pod redakcją Kingi Białek. ORE, Warszawa 2015: <http://bit.ly/WielokulturowoscWpolskiejSzkole>
- ➔ materiały edukacyjne dla kadry pedagogicznej z serii „Rozmawiamy o uchodźcach. Moc kultur w szkole”, Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO), Warszawa 2018: migracje.ceo.org.pl
- ➔ poradnik „Dzieci lecą pierwszą klasą. Jak wspierać dziecko w sytuacji migracji i przeprowadzki. Wskazówki dla dorosłych”, Anna Jurek, Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej (FRS), Warszawa 2016: <http://bit.ly/DzieciLecąPierwsząKlasą>
- ➔ broszurę „Pakiet powitalny dla uczniów i rodziców”, Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy, <http://bit.ly/PakietPowitalny>.

JAK OSWOIĆ SZKOŁĘ?

Poniższe ćwiczenia można także przeprowadzić w ramach zajęć integracyjnych i przeciwdziałających wykluczeniu w klasie i w szkole, ale też podczas regularnych spotkań z uczniami i uczennicami uwrażliwiających na różnorodność społeczną i kulturową.

Ćwiczenie nr 1

TO JEST „(NIE)NORMALNE”

[30 MINUT] *NORMA SPOŁECZNA *ETNOCENTRYZM

Cele ćwiczenia:

- ➔ rozmowa o punktach widzenia
- ➔ refleksja nad tym, czy nasza wiedza, przyzwyczajenia i normy są tak samo oczywiste na całym świecie
- ➔ doświadczenie zjawiska etnocentryzmu

Materiały:

- ➔ dwa zdjęcia (jedno zdjęcie przedstawiające poduszkę do spania a drugie porcelanową poduszkę chińską popularną w Chinach od VI w.)
- ➔ dostęp do serwisu internetowego YouTube

Przebieg ćwiczenia:

Połącz klasę w kilkuosobowe grupy. Każdej z nich wręcz przedmiot nr 1 lub jego zdjęcie (poduszka do spania). Zadaniem grup jest wspólne znalezienie odpowiedzi na pytania: Co to jest? Jakie cechy ma dany przedmiot? Do czego służy? Dla kogo został przygotowany? Dlaczego został tak zaprojektowany? Poproś, by każda grupa spisała swoje odpowiedzi. Następnie zbring na forum.

Rozdaj grupom zdjęcie przedmiotu nr 2 (zdjęcie porcelanowej poduszki chińskiej). Poproś uczniów i uczennice o odpowiedź na te same pytania. Zbring odpowiedzi na forum. Wspólnie zastanówcie się, czego można się nauczyć z tego ćwiczenia? Odniesie się do jego celów; zwróć uwagę na to, jak może różnić się samo postrzeganie takich kwestii w zależności od kultury, z jakiej się wywodzimy i naszych przyzwyczajzeń oraz norm społecznych. Skąd wiemy, jaka jest ta norma? Co jest „normalne” i „nienormalne” – i dlaczego?

Wskazówka metodyczna:

Dla dzieci i młodzieży pierwszym krokiem do zrozumienia i budowania wrażliwości kulturowej jest doświadczenie i refleksja nad oczywistościami i normami. Jest to próba wyjścia poza ocenianie, czy coś jest normalne, nienormalne, właściwe, niewłaściwe – dojście do refleksji, że może być inaczej, odmiennie. Porozmawiaj z uczniami i uczennicami o tym, co nam daje pewność, że dana rzecz czy zachowanie jest normą. Poszukajcie wspólnie definicji etnocentryzmu. **Etnocentryzm** – postawa ujawniająca się przy zetknięciu z innymi kulturami, polegająca na uznawaniu własnego narodu lub grupy etnicznej za szczególnie wartościową oraz na wywyższaniu własnej kultury, którą traktuje się jako miernik w ocenianiu innych grup, co prowadzi często do postaw niechęci, a nawet wrogości (źródło: <https://rownosc.info/dictionary/etnocentryzm/>).

„Znajomość kilku perspektyw jest bardzo ważna, ponieważ dzięki nim możemy dostrzec rzeczy o których wcześniej nawet nie myśleliśmy. Im więcej wiemy tym łatwiej jest nam dyskutować i znajdować wspólne racje.”
Wypowiedź ucznia uczestniczącego w spotkaniach Klubu Dobrej Rozmowy – więcej o inicjatywie na stronie www.migracje.ceo.org.pl.

Ćwiczenie nr 2

PERSPEKTYWA

[20 MINUT] #RÓŻNE PUNKTY WIDZENIA #TOŻSAMOŚĆ WŁASNA #TOŻSAMOŚĆ SPOŁECZNA

Na stronie www.migracje.ceo.org.pl znajdziesz propozycje kolejnych ćwiczeń i aktywności do wykorzystania w wielokulturowej klasie, mających na celu integrację grupy, uwrażliwienie na różnorodność społeczną i zachętę do poznawania różnych perspektyw i punktów widzenia.

Cele ćwiczenia:

- ➔ rozmowa o rolach w grupie, ze szczególnym uwzględnieniem nowej osoby
- ➔ refleksja na temat różnic w grupie
- ➔ uświadomienie istnienia innej perspektywy

Materiały:

- ➔ wydruk grafiki ptaki <http://bit.ly/GrafikaPtaki>
- ➔ dostęp do serwisu internetowego YouTube

Przebieg ćwiczenia:

Pokaż grupie grafikę przedstawiającą ptaki. Na forum zbierz odpowiedzi na pytania: Co przedstawia grafika? Jaka jest relacja między ptakami na obrazku? Następnie obejrzyjcie razem dostępny na YouTube film *For the Birds* (Pixar Short Films, 3 minuty) <http://bit.ly/ForTheBirdsĆwiczenie>. Zbierz na forum wrażenia po obejrzeniu filmu. Zadać pytania: Czego można się nauczyć z tego doświadczenia? Kogo, dlaczego i kiedy uznajemy za innego, niepasującego, odróżniającego się? Czy łatwo być takim samym? Czy łatwo się różnić? Co pomaga odnaleźć się w nowej grupie? Co przeszkadza?

Wskazówka metodyczna:

Poruszając temat relacji międzygrupowych, dotykamy bardzo ważnych zagadnień dotyczących tożsamości własnej i społecznej oraz grupy „obcej”. Gdy funkcjonujemy w grupie własnej i w relacjach z „obcymi”, tworzy się silny podział na „my” i „oni”. Używamy wtedy różnych mechanizmów – oto najważniejsze z nich: faworyzowanie własnej grupy i obniżanie wartości innych grup, do których się nie przynależy; przecenianie różnic między grupą własną a obcą oraz niedoceniając różnicowania wewnątrz grupy obcej; pomniejszanie znaczenia zachowań negatywnych we własnej grupie przy jednoczesnym pomniejszaniu znaczenia zachowań pozytywnych w grupie obcej (nawet wtedy, gdy członkowie i członkinie grupy własnej i obcej zachowują się tak samo).

Zastanów się:

1. W jakim stopniu są Ci bliskie cechy charakterystyczne dla „dobrego słuchacza” takie jak: świadomość różnych elementów przekazu, faktów, uczuć i potrzeb rozmówców i rozmówczyń? Jak możesz wykorzystać te umiejętności w pracy z wielokulturową grupą?
2. W jakich konfliktowych sytuacjach szkolnych (na zajęciach z młodzieżą czy podczas spotkań z nauczycielami i nauczycielkami oraz rodzicami) możesz zachęcić rozmawiające osoby do „wejścia w buty” drugiej osoby, spojrzenia z jej perspektywy przy jednoczesnym zachowaniu swoich racji i własnej tożsamości?